

INFORMAATIOTUTKIMUKSEN PÄIVÄT 2022

Yliopistojen tutkimustietojärjestelmät ja yhteiskunnallisen vuorovaikuttamisen mittaaminen

Tanja Heikkilä

Tampereen yliopisto

tanja.heikkila@tuni.fi

<https://orcid.org/0000-0003-4167-9227>

Jani Nieminen

Tampereen yliopisto

jani.nieminen@tuni.fi

<https://orcid.org/0000-0002-6467-5686>

Asiasanat: yliopistot, avoin tiede, julkaisut, asiantuntijuus, tiedonhankinta, kestävä kehitys

Viittaaminen: Heikkilä, T., & Nieminen, J. (2022). Yliopistojen tutkimustietojärjestelmät ja yhteiskunnallisen vuorovaikuttamisen mittaaminen. *Informatiitutkimus*, 41(2–3), 46–49. <https://doi.org/10.23978/inf.122563>

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Yhteiskunnallinen vuorovaikutus (myöhemmin myös YVV) on yliopistolakiin kirjattu niin sanottu yliopistojen kolmas tehtävä tutkimuksen ja opetuksen ohella (Yliopistolaki 558/2009 § 2). Tarkempi määrittely sille, mitä yhteiskunnallisella vuorovaikuttamisella tarkoitetaan, puuttuu tuosta laista, eikä sen määrittäminen muutoinkaan ole yksiselitteistä (katso esim. Lyytinen, Hölttä, Kivistö, Kohtamäki, Mugabi, Pekkola, 2015, 50). Tässä esityksessä keskitymme yhteiskunnallisen vuorovaikuttamisen muotoihin, joista voidaan kerätä tietoja yliopistojen tutkimustietojärjestelmiin.

Kesäkuussa 2020 käyttöön otettu Tiedejatutkimus.fi-palvelu tuo näkyväksi Suomessa tehtävää tutkimusta, sen yhteiskunnallista vaikuttavuutta sekä tukee tieteen avoimuutta (Tiedejatutkimus.fi). Tutkimuksen ja opetuksen seuraamiseen on ollut omat mittarinsa jo pitkään. Tutkintojen ja tutkimusjulkaisujen määriä on helppo mitata. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen mittaaminen sen sijaan on haastavaa. Mittaamisen tiedetään ohjaavan toimintaa merkittävästi ja sillä on monia ohjaavia vaikutuksia, minkä vuoksi mittareiden ja ohjausvaikutusten arviointi etukäteen olisikin tärkeää (Lyytinen et al., 2015, 53).

Vuonna 2017 käynnistynyt OKM:n tutkimustietovarantohanke (Tiedejatutkimus.fi) on tuonut tutkimusaktiiviteettien valtakunnallisen keräämisen mahdolliseksi. Laki tutkimustietovarannosta on tullut voimaan 1.1.2022 ja tämä laki antaa tietojen keräämiselle myös oikeudelliset perusteet (Laki tutkimustietovarannosta). Käytännössä tutkimusaktiiviteettien siirtäminen tutkimustietovarantoon on vasta alkuvaiheessa. Monet yliopistot ovat keränneet tutkijoiden tutkimusaktiiviteetteja omiin tutkimustietojärjestelmiinsä (CRIS-järjestelmiin) jo vuosien ajan. Tutkimusaktiiviteetteihin kuuluvat muun muassa konferenssiesitykset ja -osallistumiset, erilaiset jäsenyydet yhteiskunnallisissa ja akateemisissa organisaatioissa, palkinnot ja huomionosoitukset sekä medianäkyvyys. Tutkijoiden tutkimusaktiiviteettiedot kuvaavat osaltaan tutkijoiden tekemää YVV-toimintaa.

Julkaisut ja YVV

Tutkimusjulkaisujen validointiin on selkeät ohjeet ja yhtenäiset käytänteet jo vuosien ajalta. Julkaisutiedonkeruun yhteydessä kerätään muutamia tietoja, jotka voidaan nähdä myös YVV-toiminnan näkökulmasta. Tällaisia tietoja ovat ammatillisten ja yleistajuisten julkaisujen tiedot sekä yritysyritystiedon kirjaaminen kaikkiin julkaisutietoihin. Lisäksi kerätään tiedot tehtyjen patenttien määristä.

Yliopistojen panos YK:n kestävästä kehityksestä (Sustainable development goal, SDG) saavuttamiseksi voidaan nähdä myös yhtenä YVV:n muotona. Yksi keino mitata tätä panosta on luokitella julkaisuja tavoitteiden mukaisesti. Viime vuosina luokittelun automatisointia on kehitetty monella taholla, mutta metodeja vertaillen on huomattu, että ne tuottavat hyvin erilaisia tuloksia samoilla julkaisujoukoilla (Armitage, Lorenz & Mikki, 2020, 1106). Elsevierin kehittämä, englanninkielisiin hakulauseisiin perustuva automaattinen luokittelu (Jayabalasingham, Boverhof, Agnew & Klein, 2019), löytyy toimintona myös yhtiön tutkimustietojärjestelmä Puresta, joka on käytössä useammassa suomalaisessa yliopistossa. Tampereen yliopiston vuosien 2019–2021 julkaisuista Elsevierin hakulauseet löytävät SDG:n n. 20 %* julkaisuista. Vaikka onkin vaikea arvioida mikä olisi hyvä prosenttiosuus, ei 20 % tulosta voida pitää hyvänä. Automaattista tunnistusta voidaan täydentää manuaalisesti esimerkiksi tutkijoiden itsensä antamalla luokituksilla, mutta tiedon kerääminen kattavasti olisi haastavaa. Tällä hetkellä SDG-luokiteltuja julkaisuja esitellään joidenkin yliopistojen tutkimusportaaleissa, mutta toistaiseksi niitä ei hyödynnetä Virta-tiedonsiirrossa tai tutkimustietovarannossa.

Tutkimusaktiiviteettitietojen kerääminen

Tutkimusaktiiviteettien kirjaamiseen on luotu kansallinen koodisto vasta vuonna 2020 (CSC, 2020). Tämä helpottaa aktiiviteettien kirjaamista ja luo yhtenäisen pohjan tietojen keräämiselle valtakunnallisesti. Tutkimusjulkaisujen metatietojen kirjaaminen on pakollista ja tiedot validoidaan kaikissa yliopistoissa, joten metatietojen laatu julkaisujen kohdalla on hyvä. Tutkimusaktiiviteettien kohdalla pakottavaa velvoitetta kirjaamiseen ei ole. Tampereen yliopistossa vuosina 2019–2021 tutkimustietojärjestelmään kirjattiin yhteensä 14 593* julkaisua. Samaan aikaan tutkimusaktiiviteetteja kirjattiin 17 301*. Tutkimusaktiiviteetteja on kuitenkin kirjannut vain noin 23 %* niistä tutkijoista, joilla on julkaisutoimintaa. Niitä on siis oletettavasti paljon myös kirjaamatta. Tutkimusaktiiviteettien systemaattisempi tarkastelu voisi antaa mielenkiintoista tietoa yliopistojen YVV-toiminnasta, mutta samalla on kuitenkin tunnistettava vakavat ongelmat datan kattavuudessa ja laadussa.

Yhteiskunnallinen vuorovaikuttaminen käsittää hyvin suuren kirjon erilaista toimintaa, eikä ole odotettavissa, että sen mittaamiseen riittäisi yksi järjestelmä. Yliopistojen tutkimustietojärjestelmät ovat kuitenkin ainutlaatuisessa asemassa, sillä ne ovat vakiinnuttaneet asemansa yliopistoissa ja

mahdollistavat jo nyt YVV-toimintaan liittyvän tiedon keräämisen. Pohdimme esityksessämme tutkimustietojärjestelmien nykyistä ja mahdollista tulevaa roolia YVV-toiminnan mittaamisessa.

* Luvut otettu tutkimustietojärjestelmä Tunicrisista (<https://researchportal.tuni.fi/>) 7.9.2022

Lähteet

- Armitage, C. S., Lorenz, M., & Mikki, S. (2020). Mapping scholarly publications related to the Sustainable Development Goals: Do independent bibliometric approaches get the same results? *Quantitative Science Studies*, 1(3), 1092–1108. https://doi.org/10.1162/qss_a_00071
- CSC (2020). Koodistot: Aktiviteettien ja palkintojen tyypit ja roolit. <http://uri.suomi.fi/codelist/research/aktiviteetitjaroolit> [Viitattu 8.9.2022]
- Jayabalasingham, B., Boverhof, R., Agnew, K., & Klein, L. (2019). Identifying research supporting the United Nations Sustainable Development Goals. *Mendeley Data*, V1. <https://doi.org/10.17632/87txkw7khs.1>
- Laki tutkimustietovarannosta 1238/2021. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211238> [Viitattu 8.9.2022]
- Lyytinen, A., Hölttä, S., Kivistö, J., Kohtamäki, V., Mugabi, H., & Pekkola, E. (2015). Korkeakoulujen kolmas tehtävä ja sen mittaaminen: kansainvälinen selvitys. Teoksessa *Vastuullinen ja vaikuttava : Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen* (s. 49–78). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:13. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-352-1> Tiedejatutkimus.fi. <https://tiedejatutkimus.fi/fi/> [Viitattu 8.9.2022]
- Yliopistolaki 2009/558. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558> [Viitattu 8.9.2022]